

Vasilie Popp, *Despre înmormântările comune la daco - romani sau la românii de astăzi și despre unele superstiții*, Viena, 1817, ediție 2004, Alba -Iulia, Editura Aeternitas.

Cartea a văzut lumina tiparului în 2004 și este o ediție a disertației medicului Vasilie Popp, susținută de către acesta în data 14 iulie 1817 la Universitatea din Viena în vederea obținerii doctoratului în medicină. În urma susținerii acestei lucrări, în 19 iulie 1817 i se acordă titlul de doctor în științele medicale. Vasilie Popp, doctor transilvănean, traducător aulic pentru limba română, a avut preocupări în domeniul istoriei, etnografiei, filologiei, fiind și doctor în filosofie din 1814 la aceeași universitate.

Încă din “prefața” redactată în Viena la data de 8 iunie 1814, Vasilie Popp motivează alegerea temei pentru lucrare sa. A abordat subiectul înmormântărilor la românii transilvăneni pornind de la moștenirile culturale romane și pe care le pune la originea superstițiilor românești din secolul al XIX –lea. Autorul susținea scopul patriotic al lucrării sale, “oferind” românilor din Transilvania un alt argument al latinității lor. Argument venit într-un timp în care se contesta descendența latină a românilor. *Disertatio* face parte astfel din curentul iluminist al epocii ce gravita în jurul demersurilor lui Samuil Micu pentru afirmarea națiunii române transilvănene. Scopul declarat al disertației a fost acela de a folosi “conacșionarii” săi înscriindu-se astfel în discursul iluminist românesc al epocii.

Totodată legătura dintre profesia sa de medic și fenomenul morții l-a determinat pe Vasilie Popp să abordeze acest subiect pentru obținerea titlului de doctor în medicină. Chiar dacă subiectul nu ținea strict de domeniul medicinei, lucrarea a fost acceptată de Universitatea din Viena. Acest fapt arată că medicina în secolul al XIX – lea nu avea o ștachetă științifică ridicată. Autorul dorea înlăturarea unor superstiții legate de ritualul de înmormântare și pe care le considera “dăunătoare” sănătății celor vii. Astfel, în capitolul în care scria despre pomenile mortului, medicul Vasilie Popp avertiza oamenii de pericolul la care se expun. Invoca pericolul infestării cu anumite boli în cazul în care erau date de pomană haine care au aparținut decedatului, putându-se declanșa adevărate epidemii. În lucrare sunt cuprinse sfaturi pentru a împiedica răspândirea unor boli, recomandând arderea unor astfel de pomeni. Astfel de sfaturi și “prescripții” ale medicului Vasilie Popp făceau parte dintr-un discurs medical al vremii. Aceasta în situația în care mijloacele medicale ale secolului al XIX – lea nu erau foarte bogate în modalități de tratare. Tocmai de aceea lucrarea a fost apreciată în epocă ca fiind un îndrumător de igienă socială.

O altă direcție din care trebuie privită lucrarea lui Vasilie Popp este cea etnografică. Prin filosofia populară, prin texte poetice și cutume, autorul înscrie lucrarea într-un discurs tradițional asupra morții ce vizează populație românească din Transilvania de la începutul secolului al XIX-lea. O populația majoritară din punct de vedere demografic dar puțin știutoare de carte (p. 15). Subiectul disertației reprezenta o "raritate", în domeniu așa cum arăta Petru Maior (p.12). În epocă s-au făcut puține referiri asupra lucrării. Etnologul Ion Mușlea era de părere că la începutul secolului al XIX-lea nici un alt popor nu avea o analiză a obiceiurilor proprii de înmormântare, recunoscând astfel rolul important al lucrării în etnologia românească și universală (p. 13). Importanța etnografică a lucrării este dată de faptul că Vasilie Popp analizează ritualul de înmormântare "pe etape" din momentul morții și încheind cu pomenirea morților. Cuprinde elementele ale ritului precum pregătirea mortului de înmormântare – închiderea ochilor, spălarea, îmbrăcarea, expunerea într-un spațiu. Vorbește despre bătaia clopotului care anunță comunitatea de moartea unui membru al său. Un alt element important e bocetul prin care cei rămași își exprimă regretul pierderii și pe care autorul îl asociază cu bocetul funerar roman, despre care consemnau autorii latini Ovidiu, și Pliniu cel Bătrân.

Sursele informative folosite de către medicul Vasilie Popp pentru elaborarea studiului sunt lucrări din literatura latină, și lucrări ale unor predecesori precum Dimitrie Cantemir, Franz Sulzer, Antonio Maria del Chiaro, Andreas Wolff, Francesco Grisellini. Unele informații îi parvin prin intermediul unor personalități învățate ale epocii precum Petru Maior, Simion Bran - canonic greco - catolic al capitlului de Oradea, dar și de la tatăl sau - paroh în Chimitelnicul de Câmpie (județul Mureș). Surse informative îi sunt oferite de către Ioan Nicolides din Pind, referitoare la obiceiurile aromânilor din acea regiune. De asemenea autorul disertației scrie cuvinte de mulțumire adresate omului politic transilvănean Adam Neș, care a avut rolul de mecena, sprijinindu-l atât material cât și spiritual în cercetările sale.

Ediția din 2004 a lucrării propriu - zise e însoțită de un studiu introductiv, note și indice semnate de către Marius Rotar și Iacob Mârza. Disertației e redată în limba latină așa cum a fost susținută la Universitatea din Viena, însoțită de traducerea în limba română. În studiul introductiv (paginile 5 - 97), autorii cataloghează lucrarea ca un "discurs tradițional asupra morții" pentru secolul al XIX-lea. S-a realizat o dezbatere a lucrării propriu-zise, la care au adăugat referințe bibliografice contemporane ancorând astfel lucrarea la pretențiile științifice actuale.

Autorii studiului introductiv pe lângă completările, argumentele și aprecierile făcute la adresa disertației au încercat menținerea unei linii obiective în critica modalităților de abordare a temei. Astfel, autorului i "se reproșează" că acolo unde suportul informativ nu îi oferea explicații pentru unele practici aducea argumente personale (p. 75). De asemenea este "amendată" lipsa din ritualul de înmormântare a "Cântecului Bradului" și al "Cântecului Zorilor", deși se recunoaște că Vasilie Popp amintește cântecul funerar ca fiind diferit de bocet.

Lucrarea trebuie privită ca o formă primară de culegere de date etnografice, având valoare de document pentru specialiști etnologi de astăzi. Având la bază o astfel de lucrare și studiind obiceiurile de înmormântare din comunitățile rurale transilvănene actuale, se pot constata elemente care s-au menținut în practică sau dimpotrivă au dispărut. De asemenea se pot căuta interpretări simbolice ale unor practici precum și stabilirea vechimii lor.

Sabina Horvath